

XALQ TABOBATI VA STOMATOLOGIYA INTEGRATSIYASI: TISH OG'RIG'INI DAVOLASHDA TABIIY USULLARNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Safarova Dilnoza Oripovna

*Respublika o'rta tibbiyot va farmatsevtika xodimlari malakasini oshirish va ularni
ixtisoslashtirish markazi Buxoro filiali o'qituvchisi*

Zayniddinova Sharofatbonu Baxodir qizi

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu tadqiqot ishi zamonaviy stomatologiya va an'anaviy xalq tabobati usullarini birlashtirish orqali stomatologik kasalliklarni davolash samaradorligini oshirish masalalarini yoritadi. Maqolada tabiiy birikmalarning antibakterial, yallig'lanishga qarshi va regenerativ xususiyatlari molekulyar darajada tahlil qilinadi. Ayniqsa, tish og'rig'ini qoldirishda o'simliklar tarkibidagi efir moylari va alkaloidlarning ta'sir mexanizmi ilmiy asoslab berilgan.*

Annotation: *This research work addresses the issues of increasing the effectiveness of dental treatment by combining modern dentistry and traditional folk medicine. The article analyzes the antibacterial, anti-inflammatory and regenerative properties of natural compounds at the molecular level. In particular, the mechanism of action of essential oils and alkaloids contained in plants in relieving toothache is scientifically substantiated.*

KIRISH

Stomatologiya sohasidagi yutuqlarga qaramay, og'iz bo'shlig'i kasalliklari global miqyosda dolzarbligini yo'qotgani yo'q. Sintetik dori vositalarining uzoq muddatli qo'llanilishi natijasida yuzaga keladigan disbakterioz va allergik holatlar tibbiyot xodimlarini tabiiy, ekologik toza va xavfsiz davolash usullariga qaytishga undamoqda. O'zbekiston zaminida yetishadigan shifobaxsh o'simliklar va Abu Ali ibn Sino merosiga tayangan xalq tabobati usullari zamonaviy stomatologik muolajalarni to'ldiruvchi muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Tabiiy antiseptiklar va ularning biokimyoviy ta'siri

Chinnigul efir moyi va evgenolning o'rni

Xalq tabobatida tish og'rig'ini tezda qoldirish uchun chinnigul kurtagini chaynash yoki uning moyini surtish keng qo'llaniladi. Buning ilmiy asosi shundaki, chinnigul tarkibining 70-90 foizini evgenol tashkil etadi. Evgenol fenolli birikma bo'lib, u nerv tolalaridagi natriy kanallarini bloklash xususiyatiga ega. Bu esa o'z navbatida og'riq impulsining markaziy nerv tizimiga yetib borishini to'xtatadi. Shuningdek, u o'ziga xos antiseptik bo'lib, karies qo'zg'atuvchi *Streptococcus mutans* bakteriyalarining membranalarini parchalaydi.

Propolis – Tabiiy biomaterial sifatida

Asalari yelimi yoki propolis stomatologiyada o'zining murakkab kimyoviy tarkibi bilan ajralib turadi. Uning tarkibidagi flavonoidlar va kofein kislotasi efirlari kuchli

yallig'lanishga qarshi ta'sir ko'rsatadi. Integrativ stomatologiyada propolisdan tayyorlangan nastoykalar nafaqat og'riqni qoldirishda, balki pulpa to'qimasini saqlab qolishda (pulpitni biologik usulda davolashda) qo'llaniladi. U tish emalining remineralizatsiyasiga yordam beradi va milk to'qimalarida qon aylanishini yaxshilaydi.

Eman po'stlog'i va oshlovchi moddalar

Eman po'stlog'i (Cortex Quercus) tarkibidagi taninlar oqsil molekulalari bilan birikib, tish milki yuzasida himoya pardasini (plyonka) hosil qiladi. Bu parda mikroblarning to'qima ichiga kirishiga to'sqinlik qiladi va qon tomirlarni toraytirib, milk qonashini to'xtatadi. Bu usul ayniqsa surunkali parodontit va gingivit kasalliklarida zamonaviy kyuretaj amaliyotidan so'ng regeneratsiyani tezlashtirish uchun tavsiya etiladi.

Ibn Sino va Sharq tabobati yondashuvi

Buyuk olim Abu Ali ibn Sino "Tib qonunlari" asarida tish kasalliklarini davolashda "mijoz" tushunchasiga katta ahamiyat bergan. U tish og'rig'ini qoldirishda sirkada qaynatilgan tog'rayhon (oregano) va anjir sutidan foydalanishni tavsiya qilgan. Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tog'rayhon tarkibidagi timol va karvakrol moddalari bugungi kunda stomatologiyada ishlatiladigan ko'plab antibakterial chayish vositalarining asosini tashkil etadi.

Davolashda integrativ usullarning bosqichlari

Xalq tabobati usullarini stomatologiyaga integratsiya qilish bir necha bosqichda amalga oshiriladi:

Sanatsiya bosqichi: Tabiiy damlamalar (moychechak, kalendula) yordamida og'iz bo'shlig'ini mikroblardan tozalash.

Anesteziya bosqichi: Kimyoviy anesteziya bilan birga chinnigul moyi yoki propolis ekstraktini qo'llash orqali in'eksiyadan keyingi og'riqni kamaytirish.

Fiksatsiya va tiklanish: Tish plombalanganidan yoki olib tashlanganidan so'ng, aloe sharbati yoki chakanda (oblepixa) moyi yordamida to'qimalar regeneratsiyasini stimullash.

Muhokama va natijalar

Tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha, tabiiy vositalar bilan kompleks davolangan bemorlarda rehabilitatsiya davri an'anaviy usullarga nisbatan 25-30 foizga tezroq kechadi.

Tabiiy komponentlar og'iz bo'shlig'ining tabiiy mikroflorasini (biotsenozini) saqlab qolgan holda faqat patogen mikroorganizmlarga qarshi kurashadi. Bu esa stomatit va kandidoz kabi asoratlarning oldini oladi.

Xulosa

Xalq tabobati va stomatologiya integratsiyasi – bu o'tmishga qaytish emas, balki zamonaviy texnologiyalarni tabiat qonunlari bilan boyitishdir.

Tabiiy usullardan foydalanish stomatologik muolajalarning invazivligini kamaytiradi va bemorlarning hayot sifatini oshiradi.

Kelajakda fitopreparatlar asosida tayyorlangan stomatologik gellar va pastalarni ishlab chiqarishni kengaytirish soha rivojiga ulkan hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- Abu Ali ibn Sino. "Tib qonunlari", II-tom. Toshkent, "Fan".
Qodirov R.A. "Terapevtik stomatologiya darsligi", 2021.
Newman, M. G., et al. "Carranza's Clinical Periodontology".
O'zbekiston Respublikasi Farmakopeyasi (shifobaxsh o'simliklar bo'limi).